

מלחמה - אתחלתא דגאולה

(מגילה יז ע"ב)

עמוד א'

ויצא תשפ"ה 022

נופלים ומתים במלחמה

שמואל ב (א, יז) וַיִּקְנֶן דָּוִד אֶת־הַקִּינָה הַזֹּאת עַל־שָׂאוּל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ: (שנפלו במלחמה נגד הפלשתים בהר הגלבוע) (שם, כה) אַיֵּךְ נִפְּלוּ גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה יְהוֹנָתָן עַל־בְּמוֹתַיִךְ חָלָל: (שם, כז) אַיֵּךְ נִפְּלוּ גִבּוֹרִים וַיֵּאבְדּוּ כָּלֵי מִלְחָמָה.

זכו למות בתוך המלחמה

כתב בצרור המור (בראשית ויחי ד"ה יהודה) וז"ל, ואמר בתוך המלחמה. לרמוז על מעלתם שלא רצו לברוח לפי שלא היה כבודם. כאומרו למי תנוסו לעזרה, ואנה תעזבו כבודכם. כי קלון גדול מקבל הבורח, ויותר טוב לו לקבל המות, עכ"ל. ולפ"ז מתו מפני שלא ברחו. ועושו שלא כדין, שהיה להם לברוח. ומפני כן הם גרמו מיתתם.^א

אולם כתב באלשיך (שמואל שם), וז"ל, בתוך המלחמה - כלומר שעתידים היו ליפול בזמן הזה, אלא שאירע היות בתוך המלחמה עכ"ל. והיינו שמיתתם במלחמה זכות להם, שביין כך ובין כך נגזר עליהם מיתה. וזכו למות במלחמות ה'. כמ"ש צרור המור (שם ויחי, ד"ה הואיל ואיתא) וז"ל, ואמר אַיֵּךְ נִפְּלוּ גִבּוֹרִים וַיֵּאבְדּוּ כָּלֵי מִלְחָמָה, כלומר אע"פ שאני אומר נִפְּלוּ גִבּוֹרִים, לא נפלו אלא קמו, אחר שמתו על קדושת השם ומלחמות ה' הם לוחמים, עכ"ל.^ב

וכן יש לפרש את המדרש (רות"ר ד, יב) וז"ל, הכלים, אלו הצדיקים שקרויין כלים,

^א ועיין באברבנאל (שמואל א פרק לא) וז"ל, והנה שאול לא חטא במה שהרג את עצמו לפי שהיה יודע כי סופו למות במלחמה ההוא, כי כן אמר לו שמואל ומחר אתה ובניך עמי, וכאשר ראה שנתקיים דברו בבניו אשר מתו לעיניו ושהמורים היו הולכים סביבו ושהיה בלתי אפשר להמלט מידם, בחר ליהרג ביד נערו או ביד עצמו, באופן שלא יתעללו בו פלשתים. כי פחד שיעשו לו כאשר עשו לשמשון או לצדקיהו, ושיבזו אותו בקלון מתמיד וחרפה רצופה, ולהיותו מעולה בטבעו אוהב הכבוד והמעלה, היה ראוי שיבחר מות מקלון, עכ"ל.

^ב כתב היערות דבש (חלק א דרוש יב) וז"ל, שאול יותר שהיה עולה לגדולה, היה לבו חלל בקרבו ונשבר ונבזה ונמס רוח, בזכרו כי הוא אדם עומד למקרה זמן ופגעיו, ולא לעולם חוסן. וזהו מאמרו על במותיך חלל, הרצון כשהיה מגיע לתכלית הגבהות ורוממות, היה לבו חלל בקרבו, וא"כ שפיר קשה איך נפלו גבורים, לכך אמר [שמו"ב א, כ] אל תגידו בגת כו', אין הכונה לבל יאמרו הריגת שאול, בעו"ה, כולם ידעו, והלא לקחו גוית שאול והביאו אותו להיכל פסילי אלהיהם, אבל כבר אמרו, מפני הרעה נאסף הצדיק, כדי שלא יראה הרעה נאסף. אמנם לפעמים מת בחטאו, וע"ז אמר דוד, אל תגידו בגת ואל תבשרו בחוצות אשקלון, (כמאמרי הג"ל אשר דברתי), כי שאול ויהונתן היו חפים מפשע ומנוקים מעון, כי בשומעם זאת ושפטו כי מיתתם היתה לבל יראו ברעה אשר ימצא ח"ו לישראל, וישמחו ויעלו, ולכך אל תגידו זאת, למען יחשבו כי בעונם מתו. ומוזה נלמד כמה יש לנו להרבות בתשובה ותפלה וצדקה ומעשים טובים בהעדר צדיקים כאלה, אנשים הללו שלימים היו מבלי דופי ושמצה, ובעו"ה מפני הרעה נאסף הצדיק, ועלינו להתפלל שתהיה מיתתם לכפרה, לבל יגיעו ימי רעה ח"ו, התקושות וקושו להסיר מאתכם כל דבר רע, כי מיתת צדיקים משמים כמתרה וצווחת ואומרת, שובו בנים שובבים, כי הנני לוקח מחמד עיניכם, עכ"ל. וע"ע באהבת ציון (הרוש ה) וז"ל, ובוה יש לפרש הקינה שהיה דוד מקונן על שאול ויהונתן בנו (בשמואל ב' ב) הצבי ישראל על במותיך חלל איך נפלו גבורים, ויש לפרש הכוונה בזה הצבי ישראל אמר על שאול המלך שהיה צביון ותפארתן של ישראל ואמר הצבי ישראל על במותיך חלל לרוב גובה גדולתך ותסידותך, חלל נפלת בעון הדור לכפר שאתה לבדך כדאי הוא לכפר על עונם, אבל איך נפלו הגבורים שמתו גם בניו הצדיקים, ועתה אחי מה נאמר ומה נצטדק במיתת שני הצדיקים האלה, האלהים מצא את עון הדור, ופרע לנוק הקדש מעדיות שופרי דשופרי ונשארנו יתמי דיתמי ואנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים אם נשוב אליו באמת ובתמים, ואנחנו מגואלים בעונות ופשעים והדור דור פרוץ, עכ"ל.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

(מגילה יז ע"ב)

עמוד ב'

ויצא תשפ"ה 022

שנאמר איך נפלו גבורים ויאבדו פלי מלחמה, עכ"ל. והיינו שכל המת במלחמה זכות יש לו שזכה למות במלחמה, שהרי בין כך ובין כך היה ראוי למות באותה עת. ולכך בודאי נקרא צדיק.¹

המתים על קידוש השם – אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם

ויתר על כן, כיון שזכה למות על קדושת ה' ומלחמות ה' הם לוחמים, בודאי מתעלה במיתתו מפני שמת על קדושת ה'. ואין בריה יכולה לעמוד במחיצתו, כמ"ש (פסחים נ ע"א), וז"ל, כי הא דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד. כי הדר, א"ל אבוא: מאי חזית, א"ל עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה וכו', ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתו וכו' (כגון) הרוגי לוד, עכ"ל. והרוגי לוד היו עכו"ם, כדברי רש"י (שם), וז"ל, שני אחים היו שמסרו עצמן על ישראל, שהודו על עצמן הריגת בת מלך, שהיו מטילין אותה על כל ישראל, עכ"ל. ואם כך נאמר על עכו"ם, על אחת כמה וכמה על ישראל.

ויתר על כן בדקות, מעבר לכך שמתו על קידוש השם המתים במלחמה, יש כאן אור נוסף. והוא אור של מסירות נפש. שהרי היוצא למלחמה, הוא להרוג או להרג חלילה. ולכן כל היוצא למלחמה מאיר בו אור של מסירות נפש. ואין לך אור גדול מזה, שמסירות נפש היא תכלית כל המדרגות כולם – שהרי מוסר כל כולו לבורא עולם ברוך הוא.

והבן שיש ב' פנים לכח הגבורה במלחמה.

א. גבורים בתוך המלחמה להלחם, כלומר אופן הלחימה – בגבורה. (ועין אגרא דכלה, קרח, ד"ה ויאבדו מתוך הקהל), וכלשון תורת המנחה (כי תצא, דרשה עב, ד"ה ועוד יש לפרש כי אמונים) דימה אותם (הצדיקים) לכלי מלחמה, מה הכלי מלחמה צריכים להיות שנונים ומרוקים ומרוטים, כך אנשי המלחמה צריכים להיות זריזים גבורים ואמונים, עכ"ל.

ב. הגבורה להסכים להרג, ולמסור עצמו על קדושת השם. וזהו שלמות פנימיות הארת המלחמה, והבן הייטב.

¹ ועיין בשו"ת בית הלוי (דרושים דרוש טו מאמר ב) וז"ל, שאמר דוד על שאול ויהונתן בנו איך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה, ובילקוט שם איתא דהצדיקים קרוים כלי מלחמה דאמר עליהם שני בחינות; א' מה שהם מצד עצמם גבורים דהצדיק נקרא גבור, וכמו דאיתא במשנה איוהו גבור זה הכובש את יצרו. וגם הם כלי מלחמה לאחרים דע"י מעשיו הטובים יוכלו אחרים להתגבר על יצרם ולעשות הטוב, וזהו שאמר הילקוט דהצדיקים קרוים כלי מלחמה של ישראל כלומר דבמעשיהם נלחמים אחרים עם יצרם, עכ"ל.

² עיין ברבינו חננאל (פסחים דף ג.) וז"ל, שני אחים שהיו בלוד בשעה שנמצאת בת קיסר הרוגה, ובקשו להרוג כל יהודי בשבילה ואמרו שני האחים אנו הרגנוה כדי להציל כל ישראל ונהרגו הן, עכ"ל. אולם עיין בקובץ שיטות קמאי (שם) וז"ל, קיימא לן כי הרוגי לוד הם שמעיה ואחיו שנהרגו בי"ב באדר כמפורש בפרק סדר תעניות כיצד כו' [י"ח ע"ב], עכ"ל.